

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIRODOSLOVNO–MATEMATIČKI FAKULTET
MATEMATIČKI ODSJEK

Anto Čabraja

**PARALELNI ALGORITMI ZA
PROBLEM GRUPIRANJA PODATAKA**

Diplomski rad

Voditelj rada:
prof. dr. sc. Goranka Nogo

Zagreb, srpanj 2014.

Ovaj diplomski rad obranjen je dana _____ pred ispitnim povjerenstvom
u sastavu:

1. _____, predsjednik
2. _____, član
3. _____, član

Povjerenstvo je rad ocijenilo ocjenom _____.

Potpisi članova povjerenstva:

1. _____
2. _____
3. _____

Sadržaj

Sadržaj	iii
0.1 Problem grupiranja podataka	1
0.2 Primjena	1
0.3 Pregled rada	1
1 Modeliranje problema grupiranja	3
1.1 Osnovni pojmovi	3
1.2 Matematičko modeliranje problema	4
1.3 Metode razvoja algoritama za grupiranje	9
1.4 Upravljanje podacima	12
2 Evolucijske metode	15
2.1 Meta-heuristike	15
2.2 Prirodom inspirirani algoritmi	15
2.3 Genetski algoritam	15
3 Poznati algoritmi i analiza	17
3.1 Alg 1	17
3.2 Alg 2	17
3.3 Alg 3	17
4 Tehnike za paralelizaciju algoritama	19
4.1 Osnovni pojmovi MPI tehnologije	19
4.2 Topologija	19
4.3 Prednosti paralelizacije i cijena komunikacije	19
5 Konstrukcija paralelnih algoritama za grupiranje	21
5.1 Algoritam 1 heurisika	21
5.2 Algoritam 2 iterativno	21
5.3 Algoritam 3 hibrid	21

6 Ostale moderne metode	23
6.1 Programiranje na grafičkim karticama	23
6.2 MapReduce metoda	23
Bibliografija	25

Uvod

0.1 Problem grupiranja podataka

0.2 Primjena

0.3 Pregled rada

Poglavlje 1

Modeliranje problema grupiranja

1.1 Osnovni pojmovi

Kako bi u daljnjem razmatranju bilo jednostavnije objašnjavati strukture i same implementacije algoritama potrebno je problem grupiranja reprezentirati osnovnim pojmovima. U nastavku ćemo formalno definirati sve komponente od kojih se problem grupiranja sastoji.

Definicija 1.1.1. *Uzorak* je apstraktna struktura podataka koja reprezentira stvarne podatke s kojima raspolaže algoritam za grupiranje.

Definicija 1.1.2. *Svojstvo* je vrijednost ili struktura koja predstavlja jednu značajku danog podatka unutar uzorka.

Definicija 1.1.3. *Udaljenost* između uzoraka definiramo kao funkciju $f : D \rightarrow \mathbb{R}$, gdje je D skup svojstava danih uzoraka

Definicija 1.1.4. Za uzorke kažemo da su **blizu** jedan drugome ako je njihova udaljenost manja od unaprijed zadane veličine

Definicija 1.1.5. *Klaster* je skup uzoraka koji su u prostoru podataka blizu. Ako su uzorci identični onda je njihova udaljenost uvijek 0

Definicija 1.1.6. *Jedinstveno grupiranje* je postupak grupiranja kada svaki uzorak pripada jednom i samo jednom klasteru.

Definicija 1.1.7. *Nejasno ili nejedinstveno grupiranje* je postupak grupiranja gdje jedan uzorak može biti u više klastera.

Napomena 1.1.8. U radu ćemo promatrati **jedinstveno grupiranje** tako da će sve daljnje definicije i modeliranja pretpostavljati da želimo dobiti disjunktne klastere.

1.2 Matematičko modeliranje problema

Definicija grupiranja podataka nije jedinstvena. U literaturi se na različite načine pokušava opisati ovaj postupak. Neki od pokušaja opisne definicije su:

1. *Grupiranje podataka je postupak otkrivanja homogenih¹ grupa uzoraka unutar skupa svih danih uzoraka.*
2. *Grupiranje podataka je postupak određivanja koji su uzorci slični te ih svrstati u isti klaster.*

Za modelirati problem neće nam biti dovoljne opisne definicije. U ovom slučaju opisne definicije mogu poslužiti samo kao intuicija o čemu se zapravo radi kada govorimo o grupiranju. U nastavku ćemo pomoću definiranih pojmova u poglavlju 1.1 matematički opisati problem grupiranja podataka.

Neka je $\mathbf{U} = \{U_1, U_2, \dots, U_n\}$ skup od n uzoraka, te neka je $U_i = (s_1, s_2, \dots, s_d)$ reprezentiran d -dimenzionalnim vektorom gdje s_i predstavlja jedno svojstvo. Ovako definiran $\mathbf{U}$ moguće je reprezentirati kao matricu $\mathbf{S}_{d \times n}$. Svaki stupac te matrice predstavlja jedan uzorak iz danog skupa $\mathbf{U}$.

$$\mathbf{S}_{d \times n} = \begin{pmatrix} s_{1,1} & s_{1,2} & \cdots & \cdots & s_{1,n} \\ s_{2,1} & s_{2,2} & \cdots & \cdots & s_{2,n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \ddots & \vdots \\ s_{d,1} & s_{d,2} & \cdots & \cdots & s_{d,n} \end{pmatrix} \quad (1.1)$$

Iz definicije 1.1.6 te iz navedenog formalnog zapisa dajemo formalnu definiciju problema grupiranja.

Definicija 1.2.1. *Skup od k klastera $\mathbf{C} = \{C_1, C_2, \dots, C_k\}$ je skup sa sljedećim svojstvima:*

- $C_i \neq \emptyset$
- $C_i \cap C_j = \emptyset, \forall i, j \text{ } i \neq j$
- $\bigcup_{i=1}^k C_i = \mathbf{U}$

Napomena 1.2.2. *U terminima matrice $\mathbf{S}$ to znači da se svaki C_i zapravo sastoji od stupaca matrice $\mathbf{S}$.*

Definicija 1.2.3. *Problem grupiranja u skup od k klastera $\mathbf{C}$ je ekvivalentan problemu da $\forall c, c' \in C_i$ udaljenost od c do c' je manja od udaljenosti c do bilo kojeg drugog $c'' \in C_j$ $j \neq i$*

---

¹podaci koji se ne mogu smisleno separirati

Zapravo problem grupiranja je pronalazak najpogodnije particije za $\mathbf{C}$ u skupu svih mogućih particija. Prema napomeni 1.2.2 lako se zaključi da se problem grupiranja svodi na problem raspodjele n stupaca matrice $\mathbf{S}$ u k skupova. Uvedena matematička notacija za problem grupiranja omogućuje da postavimo model za rješavanje, koji je u kasnijem razmatranju pogodan za modeliranje i implementaciju.

Neka je $C = \{\mathbf{C}^1, \mathbf{C}^2, \dots, \mathbf{C}^{N(n,k)}\}$ skup svih mogućih rješenja danog problema grupiranja, gdje je

$$N(n, k) = \frac{1}{k!} \sum_{i=1}^k (-1)^i \binom{k}{i} (k-i)^i \quad (1.2)$$

broj mogućih rješenja za raspodjelu n uzoraka u k klastera. Rješenje problema svodi se na optimizacijski problem

$$\underset{\mathbf{C} \in C}{\text{optimiziraj}} f(\mathbf{S}_{d \times n}, \mathbf{C}) \quad (1.3)$$

gdje je f funkcija dobrote rješenja $\mathbf{C}$, Funkcija dobrote je funkcija koja mjeri kvalitetu rješenja za dani problem. Ovisno o tome kako je zadana može se gledati problem maksimizacije ili minimizacije. Gotovo uvijek njome se određuju jedan od dva važna parametra:

- koliko su blizu uzorci u danom klasteru
- koliko su blizu dva disjunktna klastera

Ako promatramo udaljenosti uzoraka unutar klastera, onda nam se problem optimizacije 1.3 svodi na problem minimizacije funkcije f , jer želimo postići što manju udaljenost uzoraka unutar jednog klastera. Međutim ako želimo postići da su nam klasteri međusobno disjunktni i da granica disjunkcije bude čvrsto definirana moramo promatrati udaljenosti među klasterima. U ovom slučaju potrebno je maksimizirati problem to jest tražiti za koju particiju će vrijednost funkcije f biti najveća.

Konačno, sada znamo uzorke reprezentirati kao n -dimenzionalne vektore, također znamo definirati klaster kao skup vektora, te smo postavili model za određivanje kvalitete određenog klastera. Preostali posao je pronaći konkretnu funkciju f koja će na adekvatan način reprezentirati udaljenost između uzoraka. Vrlo je važno definirati od koji se komponenti uzorak sastoji. Osnovna podjela uzoraka je na *numeričke* i *kategoričke*. Numerički uzorak je onaj uzorak čije su sve vrijednosti numeričkog tipa, dok je kategorički onaj uzorak čije vrijednosti poprimaju vrijednosti nekih kategorija. Više o mogućnostima izgleda svojstava uzorka biti će rečeno u cijelini 1.4. U ovom trenutku za definiranje funkcije dobrote potrebno je samo imati u vidu da podaci ne moraju biti jednostavni, ali i dalje se od funkcije dobrote očekuje da na adekvatan način odredi udaljenost između dva uzorka.

Uzorak s numeričkim značajkama

Ukoliko su nam uzorci takvi da ih možemo predstaviti kao vektor numeričkih podataka tada ih možemo smjestiti u vektorski prostor, te na njima upotrijebiti neku od standardnih vektorskih normi. Za problem grupiranja podataka u praksi najčešće se koristi Euklidska ili neka od p-normi [liter]. Euklidska norma daleko je najpopularnija i glavni je predstavnik normi koje mjere različitost među uzorcima. Drugim rječima za Euklidsku normu vrijedi da su uzorci više različiti što je vrijednost norme veća.

Neka su S_1 i S_2 dva uzorka sa n značajki, tada udaljenost d između dva uzorka u Euklidskoj normi računamo kao:

$$d(S_1, S_2) = \sqrt{\sum_{i=1}^n (s_{i,1} - s_{i,2})^2} \quad (1.4)$$

gdje su $s_{i,1}$ i $s_{i,2}$ značajke u uzorcima S_1 i S_2 . U kreiranju rješenja sa numeričkim podacima uvijek ćemo koristiti Euklidsku normu s malim izmjenama ovisno o vrsti problema. Međutim u praksi se vrlo često pojavljuje i norma koja koristi svojstva kovarijacijske matrice uzoraka[liter].

$$d(S_1, S_2) = (S_1 - S_2)^T \Sigma^{-1} (S_1 - S_2) \quad (1.5)$$

S_1 i S_2 uzorci, Σ kovarijacijska matrica uzoraka. Za ovo normu također vrijedi da su podaci više različiti što je vrijednost d veća. Također postoji veza između Euklidske norme i norme s kovarijacijskom matricom što je detaljno objašnjeno u [liter]. Samo ćemo reći da ako je Σ dijagonalna matrica onda se pripadna udaljenost zove normalizirana Euklidska udaljenost.

Osim normi koje mjere razlike među podacima, postoje i norme koje mjere sličnost. Norme koje mjere sličnost često su baziranje na određivanju kuta između dva uzorka u vektorskom prostoru. U [liter] objašnjene su neke od popularnijih normi ovog tipa.

Uzorak s kategoričkim značajkama

Individualna usporedba dva uzorka s kategoričkim značajkama vrlo često nema važnost i jedina povratna informacija je koliko značajki u uzorcima ima jednaku vrijednost. Ako ipak želimo postići da usporedbom dvije kategorije možemo zaključiti koliko su značajke u uzorku slične, to jest blizu, moramo svakoj značajki pridružiti težine i definirati operaciju razlike. Ako bolje pogledamo tim postupkom zapravo smo kategorije pretvorili u numeričke vrijednosti sa posebno definiranom funkcijom razlike. Promotrimo sljedeći primjer.

Primjer 1.2.4. *Neka nam je na raspolaganju skup podataka o cvijeću, te neka nam je svaki cvijet zadan kao vektor s tri kategoričke komponente. Ounačimo sa S i S' dva cvijeta iz*

skupa zadanih uzoraka.

$$S = (\text{crven}, \text{amerika}, \text{iglicasto})$$

$$S' = (\text{plav}, \text{europa}, \text{iglicasto})$$

Lako vidimo da jedini zaključak kojeg iz ovih podataka možemo dobiti jest da se na prve dvije komponente razlikuju, dok je na trećoj vrijednost kategorije ista. Ako bi naprimjer htjeli kategorijama pridružiti vrijednost morali bi definirati što znači da su amerika i europa različite i koliko nam je to bitno svojstvo. Važnost svojstva ima ključnu ulogu i vrlo je teško empirijski procijeniti kakve numeričke podatke dodjeliti kategorijama.

U praksi nismo uvijek u mogućnosti predvidjeti sve moguće kategoričke vrijednosti, pa samim time ne možemo svakoj kategoriji pridružiti numeričku vrijednost. Često korištena i popularna metoda za određivanje pripadnosti određenoj klasi, kada se radi o kategoričkim vrijednostima, je traženje udjela pojavljivanja određene kategoričke vrijednosti u promatranom klasteru. U tom slučaju ne promatramo udaljenost dva uzorka nego koliko u klasteru ima kategorički vrijednosti sličnih onima koje obilježavaju novi uzorak. Drugim riječima promatramo sličnost uzorka sa klasterom. Neka je $\mathbf{C} = \{C_1, C_2, \dots, C_n\}$ skup od n klastera. Neka je $c = (c_1, c_2, \dots, c_d)$ uzorak sa d značajki istog tipa kao i uzorci iz zadanog skupa klastera. Definiramo funkciju sličnosti s kao

$$s(c, C_x) = \sum_{i=1}^d \frac{\text{find}(c_i, C_x)}{|C_x|} \quad (1.6)$$

gdje je $C_x \in \mathbf{C}$, funkcija find vraća broj pojavljivanje značajke c_i na i -tom mjestu u svakom uzorku iz skupu C_x , a $|C_x|$ označava broj uzoraka u skupu C_x . Važno je naglasiti da se promatra samo i -to mjesto u svim značajkama. Postoji mogućnost da se vrijednost značajke, to jest kategorija, na i -tom i j -tom mjestu u uzorku podudaraju. Na primjer ako imamo uzorak koji predstavlja automobile, te su dvije od značajki danog uzorka boja interijera i boja automobila. Očito dvije navedene značajke mogu poprimiti istu vrijednost, ali zapravo su potpuno disjunktne i kao takve ih treba promatrati. Konačno c pridružimo onom klasteru za koji funkcija s vrati najveću vrijednost.

Kada promatramo određeni skup podataka i kreiramo vektore uzoraka, u svakom trenutku znamo veličinu tog uzorka. Prilikom modeliranja problema sami određujemo skup značajki koji koristimo. Saznanje o broju značajki i njihovoj važnosti možemo upotrijebiti kako bi svakoj značajki odredili težinu. Naime, kako nisu sve značajke jednako bitne želimo postići da se utjecaj nekih značajki restringira, odnosno naglasi. S obzirom na navedeni zahtjev modificiramo funkciju s iz 1.6 te definiramo novu funkciju s_w .

$$s_w(c, C_x) = \sum_{i=0}^d w_i \frac{\text{find}(c_i, C_x)}{|C_x|} \quad (1.7)$$

Kao što vidimo svakoj značajki unutar uzorka pridružili smo težinu w_i . Važno svojstvo funkcije s_w je da omogućuje potpuno isključivanje nekih od značajki. Navedeno svojstvo u praksi često služi za empirijsko otkivanje nebitnih značajki. Otkrivanje i uklanjanje značajki čije postojanje ne pridonosi poboljšanju rješenja uvelike smanjuje prostornu složenost što će detaljno biti obrađeno u 1.4.

Uzorak s hibridnim značajkama

Priroda problema za koje pokušavamo riješiti problem grupiranja često je složene strukture te je nemoguće podatke reprezentirati uzorcima za značajkama samo jednog tipa. U takvom slučaju podatak se reprezentira za uzorkom čije značajke mogu biti numeričkog i kategoričkog tipa. Ovako definirana reprezentacija podataka povećava složenost i modeliranje funkcije dobrote, odnosno odluka o tome koliko su dva uzorka slična. Označimo sa $S = (s_1, s_2, \dots, s_n)$ uzorak od n značajki numeričkog i kategoričkog tipa. Bez smanjenja općenitosti možemo pretpostaviti da su na prvih l komponenti numeričke značajke, a na ostalih $n - l$ kategoričke. Funkciju udaljenosti d_h između dva uzorka S_1 i S_2 s hibridnim značajkama definiramo kao

$$d_h(S_1, S_2) = d(S_1(:l), S_2(:l)) + \frac{1}{s_w(S_1(l+1:), C_{S_2})} \quad (1.8)$$

gdje je d funkcija definirana u 1.4, s_w definirana u 1.7, a C_{S_2} označava klaster u kojemu se nalazi S_2 . Važno je napomenuti da S_1 ne mora nužno biti u klasteru dok S_2 mora. Dakle ako dodajemo novi uzorak i želimo mu pronaći klaster to ćemo učiniti tako da ga stavimo kao prvi argument funkcije d_h . Kao što vidimo vrijednost funkcije s_w može biti jednaka nuli pa nam drugi sumand u definiciji funkcije d_h nije definiran. U praksi se eksperimentalno odredi kolika je važnost da uzorak nema niti jednu kategoričku značajku istu kao značajke unutar promatranog klastera, te se funkcija d_h dodefinira s obzirom na slučaj kada je $s_w = 0$. Neka je λ eksperimentalno određena vrijednost tada se potpuna definicija funkcije d_h može zapisati

$$d_h(S_1, S_2) = \begin{cases} d(S_1(:l), S_2(:l)) + \frac{1}{s_w(S_1(l+1:), C_{S_2})} & s_w \neq 0 \\ d(S_1(:l), S_2(:l)) + \lambda & s_w = 0 \end{cases} \quad (1.9)$$

Ovako definirana funkcija d_h je korektna. Naime, za sve parove uzoraka uvijek možemo odrediti vrijednost funkcije d_h jer su sve komponente dane funkcije dobro definirane. Funkcija d je zapravo standardna Euklidska norma pa je kao takva definirana za sve vektore. Funkcija s_w je kompozicija funkcije *find*, funkcije zbrajanja, množenja i kardinalnog broja. Sve funkcije su dobro definirane[liter] pa je i kompozicija dobro definiran. Primjerimo da se ovako definirana funkcija d_h , sa pravilno postavljenim parametrom λ može koristiti za sve slučajeve uzoraka: numeričke, kategoričke ili hibridne.

1.3 Metode razvoja algoritama za grupiranje

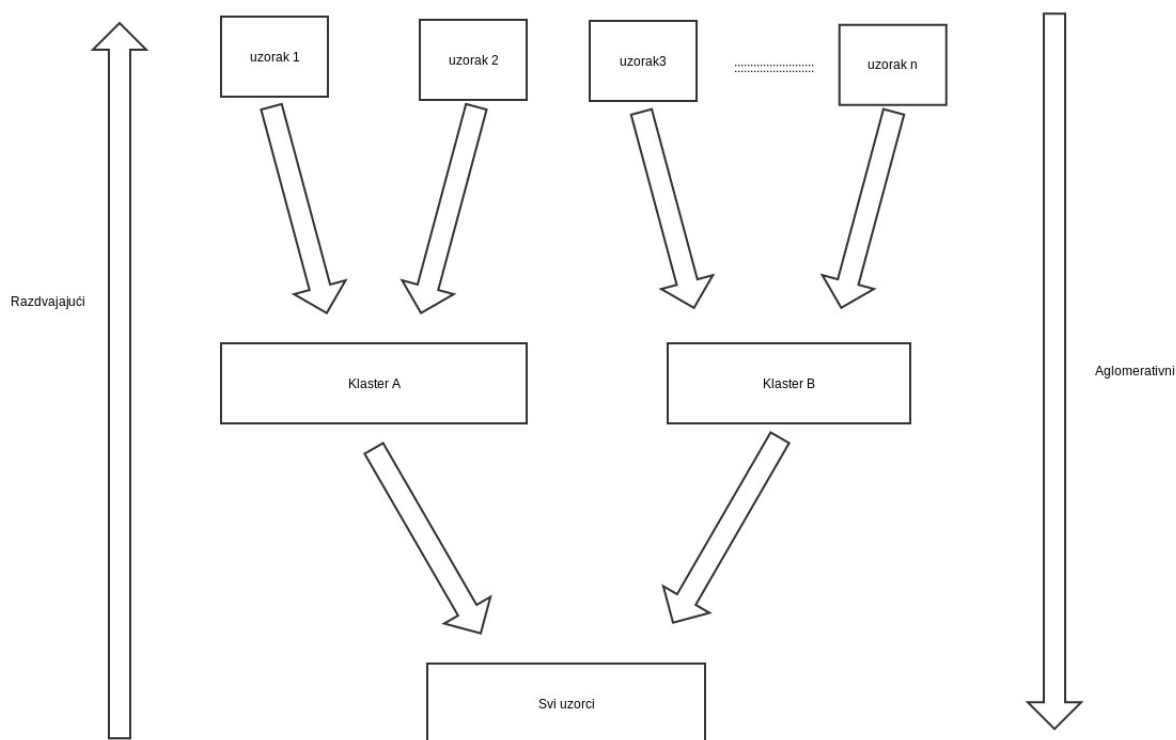
U postupku modeliranja rješenja za problem grupiranja koristi se više metoda. Metoda za rješavanje ima puno i znanstvenici intenzivno rade na pronalasku novih i objašnjenju kvalitete postojećih metoda. Danas je ovo područje izuzetno cijenjeno i svako novo saznanje može dovesti do revolucionarnog napretka u rješavanju izuzetno teških problema. Ipak, dvije metode su se pokazale kao općenitije i mogu poslužiti kao predložak za rješavanje većeg broja problema. Konkretno radi se o *hijerarhijskom* i *particijskom* pristupu rješavanju problema. Među ostalim metodama koje se danas ističu kao jako korisne pokazale su se : evolucijske metode, metode particioniranja grafa, metode bazirane na neuronskim mrežama, te metode s gradinjentnim spustom[liter]. U ovom radu obradit ćemo navedene najpoznatije metode, a od ostalih metoda obradit ćemo evolucijske metode kojima je posvećena cjelina 2.

Hijerarijsko grupiranje

U hijerarhijskom grupiranju na početku procesa podaci nisu unaprijed smješteni u klastere nego postoje dva načina inicijalne raspodjele podataka.

1. Svaki uzorak je klaster
2. Svi uzorci su u jednom klasteru

Postupak grupiranja može se odvijati u dva smjera ovisno o inicijalnoj raspodjeli podataka. Tako u sličaju 1. kada su uzorci svaki za sebe u posebnom klasteru postupak grupiranja nastavlja se spajanjem uzoraka sa bliskim svojstvima u jedan klaster. U svakom sljedećem koraku ponavlja se postupak te se klasteri sa sličnim svojstvima spajaju u jedan novi klaster. Postupak prestaje kada odlučimo da nam je funkcija dobrote postigla željenu točnost ili smo postigli željeni broj klastera. Primjetimo ako postupak izvršimo bez uvjeta zaustavljanja dobit ćemo jedan klaster i zapravo podaci će biti u 2. inicijalno stanje. Ako krećemo iz 2. inicijalnog stanja to jest na početku su nam svi uzorci smješteni u jedan klaster onda u svakom sljedećem koraku radimo separaciju uzoraka. Separacija uzoraka se provodi nad uzorcima koji se najviše razlikuju te se tako dobije više klastera. Postupak također nastavljamo dok ne dobijemo željenu točnost ili željeni broj klastera. Prva navedena metoda kada na početku imamo veliki broj klastera, točnije svaki uzorak je klaster, se naziva *aglomerativni postupak*. Druga metoda se naziva *razdvajajući postupak*. Iz opisa hijerarhijske metode vidimo kako u navedenim postupcima gradimo hijerarhiju te je se navedeni postupak može prikazati kao stablo gdje su čvorovi klasteri, a veze povezuju klastere koji su nastali ili su spojeni iz čvorova djece. Tako kreiran graf kao struktura stabla naziva se *dendogram* i na slici 1.1 prikazan je postupak grupiranja pomoću navedenog grafa.

Slika 1.1: Hijerarhijski proces grupiranja

Hijerarhijsko grupiranje ima dva važna svojstva:

- Broj klastera ne mora biti unaprijed poznat
- Klasteri su neovisni o početnim uvjetima

Što se tiče vremenske i prostorne složenosti, ova metoda nije pogodna za velike skupove podataka. Vremenska složenost je $O(n^2 \log(n))$, dok je prostorna $O(n^2)$. Također postupak grupiranja je statički, to jest ako je neki uzorak pripao nekom klasteru ne postoji mogućnost da prijeđe u neki drugi klaster na istom nivou hijerarhije.

Particijsko grupiranje

Za postupak particijskog grupiranja uzorke inicijalno podjelimo u skup klastera. Inicijalna podjela u prvom koraku u praksi se najčešće izvodi na slučajan način. Međutim, ako su nam unaprijed poznata neka saznanja o uzorcima moguće je već u prvom koraku usmjeriti uzorke u prave klasterne. Inicijalna podjela se izvodi tako da se na slučajan način izabere k uzoraka i oni predstavljaju klasterne, nakon toga se svi ostali uzorci rasporede u k klastera

prema udaljenosti od izabranih predstavnika. Nakon inicijalne podjele za svaki klaster ponovo se odredi predstavnik klastera. Predstavnik je uzorak iz klastera koji predstavlja centar dotičnog klastera i s obzirom na njega se u klaster ubacuju novi uzorci. Uvodi se funkcija udaljenost uzoraka kako smo to definirali u cjelini 1.2 koja služi kao ocjena sličnosti. Postupak izvodimo iterativno tako da pogledamo sve uzorke i pridružimo ih predstavniku klastera kojem su najviše slični, to jest kojem su najbliže. Nakon postupka pridruživanja ponovo se bira novi predstavnik klastera i za sve podatke se pogleda sličnost s novim predstavnikom klastera. Particijsko grupiranje može se generalno prikazati pseudokodom:

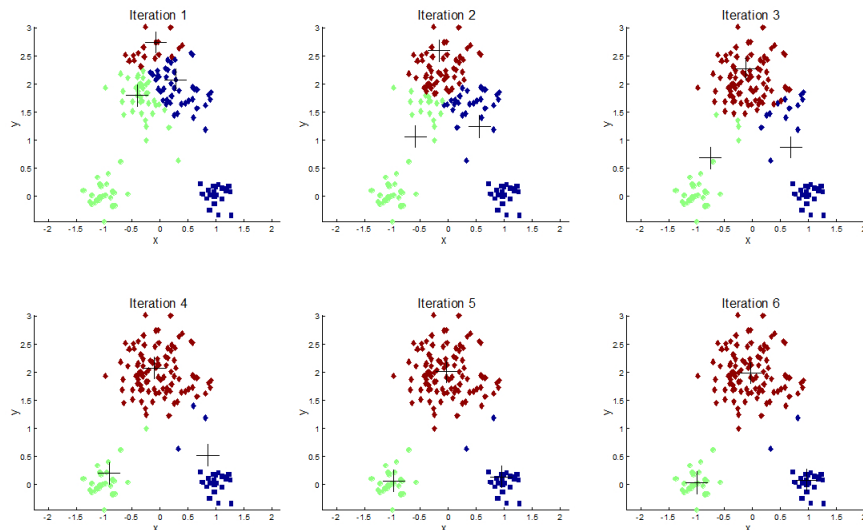
```

Na slučajan način izabrati  $k$  predstavnika  $m_i, i \in \{1, 2, \dots, k\}$ ;
while nije zadovoljen uvjet zaustavljanja do
    for svaki uzorak  $Z_i$  iz skupa uzoraka do
        izračunaj  $veza(m_j, Z_i)$  za svaki centroid i svaki uzorak pridruži
        centroidu sa najmanjom vrijednosti  $veza$ .;
    end
    pronađi nove predstavnike klastera  $m_j$  kao srednju vrijednost
    svih elemenata klastera;
end

```

Algorithm 1: Particijsko klasteriranje

Funkcija $veza$ je funkcija koja u pozadini koristi neku od definiranih funkcija u 1.2. Svaki uzorak će biti u klasteru od čijeg je predstavnika najmanje udaljen. Računanje novih predstavnika uzimanjem u obzir srednje vrijednosti ovisi o tipu problema i može se mijenjati s obzirom na zahtjeve.

Slika 1.2: Particijski proces grupiranja

Slika 1.2 Prikazuje nekoliko iteracija pratijske metode klasteriranja. Možemo primjetiti kako se u svakoj iteraciji promijenio predstavnik klastera te kako s obzirom na novog predstavnika uzorci mijenjaju klaster.

Kao što vidimo ovaj model grupiranja predviđa poznavanje broja klastera. Međutim složenost algoritma je znatno manja od prve navedene metode. Svaki prolazak treba n koraka, po jedan korak za svaki uzorak, te je stoga složenost $O(n)$. U svakom koraku uzorci mogu promijeniti klaster i tako iterativnim postupkom do detalja profiniti particije. Ova metoda danas je najpopularnija i u praksi se najviše koristi. U kombinaciji sa nekom od ostalih metoda kao što su evolucijske metode može se varirati i broj klastera te tako uvjetno popraviti jedini nedostatak ove metode. Danas najpoznatiji algoritam za grupiranje, algoritam k-sredina, je predstavnik partijskog grupiranja. U ovom radu naglasak će biti upravo na ovoj metodi te ćemo za nju kreirati većinu algoritama i testiranja. Između ostalog obradit ćemo i navedeni algoritam k-sredina. Opis dvije najpoznatije metode daje širok pregled na probleme koji se javljaju prilikom pokušaja grupiranja podataka i veliki je izazov postaviti model koji će minimizirati sve nedostatke.

1.4 Upravljanje podacima

Podaci nad kojima treba provesti algoritam grupiranja gotovo uvijek su jako komplicirani. Također nije poželjno stvoriti uzorke tako da se iskoriste sve značajke koji opisuju dani podatak. Naime, kada želimo spremati podatke da bi ih mogli kasnije upotrijebiti u algoritmu potrebno je odabrati značajke koje su zajedničke svim podacima. Vrlo je bitno da značajki ima dovoljno da se podaci mogu separirati, ali da ih ne bude prevelik broj jer nam prostorna i vremenska složenost raste. Dakle lako je zaključiti da moramo postići kompromis između dvije osnovne komponente. Kada bi spremili sve značajke danog podatka i koristili tako definirane uzorke svaki uzorak bi nam bio reprezentiran sa velikim brojem značajki. Gotovo nikada ne bi uspjeli postići da svi podaci imaju jednak broj značajki pa bi nam uzorci bili različitih duljina. Ako su različiti duljina nemoguće je uspoređivati takve uzorke niti donijeti smislene zaključke. S druge strane ako odlučimo restringirati značajke tako da su svi jednake duljine kao onaj s najkraćom duljinom pojavit će se problem neadekvatnih značajki. Sve u svemu moramo posebnu pažnju posvetiti odabiru značajki i kreiranju uzorka. Kako bi postupak bio jasan prošet ćemo ga na jednom primjeru te navesti sve detalje na koje treba obratiti pažnju.

Primjer 1.4.1. *Pretpostavimo da su nam dani komentari o automobilima. Svaki komentar se sastoji od rečenica koje govore o kvaliteti lima automobila, o opremi automobila, o snazi motora, kvaliteti interijera, te dostupnosti na tržištu. Zadatak je iz komentara izdvojiti rečenice i svaku rečenicu staviti u klaster ovisno o tome o čemu rečenica govori.*

Komentar:

Boja lima je idalne kvalitete, ne gubi intenzitet na suncu. Korozija je značajno zabilježena tek na modelima starijima od 10 godina. Izuzetno kvalitetan interijer sa opremom kao što je električni paket, sustav protiv proklizavanja, klima i ostala oprema. Automobil je dostupan u tri varijante kao sportback, limuzina, karavan. Cijena mu se na tržištu kreće oko 10000 eura.

Rješenje:

Prvi korak u konstrukciji uzorka je otkriti tip podatka kojeg će biti značajke. Konkretno za primjer kojeg promatramo prirodno je da značajke budu riječi. Kako je naš zadatak klasificirati rečenice promotrimo kao primjer prvu rečenicu.

Boja lima je idalne kvalitete, ne gubi intenzitet na suncu. Prvo možemo iz rečenice izbaciti veznike, zatim riječi kao što su *ni*, *ne*. Konačno dobijemo sljedeći vektor sa korjenima riječi $v_1 = (bo\ ja, lim, idealan, kvaliteta, gubi, intenzitet, sunce)$. Parsiranjem i čišćenjem druge rečenice dobijemo vektor $v_2 = (korozi\ ja, znaca\ jno, zabil\ jezena, modelima, stari\ ji, 10, godina)$. Prva i druga rečenica govore o kvaliteti lima, imaju sedam značajki ali kao što možemo primjetiti niti jedna značajka od v_1 se ne podudara sa značajkama iz v_2 . Svaki algoritam za grupiranje sa standardnim funkcijama koje mjere veze odnosno sličnost podataka neće prepoznati ove dvije rečenice kao uzorke iz istog klastera. Prvi korak u rješavanju nastalog problema je kako prepoznati značajke specifične za određenu rečenicu. Ovaj postupak nema egzaktan odgovor i u praksi se dizajneru rješenja prepušta da analizira podatke i izbaciti riječi za koje procijeni da su previše specifične. Matematički ovaj problem se rješava računanjem frekvencija pojavljivanja riječi, te se izbacuju one s najmanjom frekvencijom. Pogledajmo ponovo vektore značajki. U v_1 možemo primjetiti kako su riječi *idealna*, *kvaliteta*, *gubi* općenite i nikako ne reprezentiraju određenu kategoriju. U v_2 vidimo da su sve riječi osim *korozija* općenite te nikako ne opisuju lim automobila. Kada izbacimo sve nepoželjnije riječi dobijemo sljedeća dva vektora

$$v_1 = (bo\ ja, lim, intenzitet, sunce)$$

$$v_2 = (korozi\ ja)$$

Međutim opet imamo problem da vektori uzoraka nisu iste duljine te nemaju zajedničkih podataka. U praksi ovaj problem se rješava tako da se sve značajke napišu kao uređena n -torka te se kreiraju vektori uzoraka koji predstavljaju pojavljivanje određene značajke. U konkretnom slučaju radi se o binarnom vektoru gdje 1 predstavlja da se značajka pojavila u uzorku, a 0 da nije.

$$(bo\ ja, lim, intenzitet, sunce, korozija)$$

$$v_1 = (1, 1, 1, 1, 0)$$

$$v_2 = (0, 0, 0, 0, 1)$$

Navedenim postupkom dobili smo jedinstveno zapisane sve rečenice kao vektor on pet komponenti. Dakle duljina je ista i skup značajki koje promaramo je isti za sve uzorke. Isti postupak provedemo za ostale rečenice, izvučemo iz njih najbitnije značajke te iz spojimo sa već uređenom petorkom i dobijemo traženu uređenu 11-torku koja predstavlja sve rečenice iz komentara.

(boja, lim, intenzitet, sunce, korozija, interjer, oprema, dostupan, varijante, cijena, trziste)

Svaku rečenicu prikažemo kao uzorak

- Boja lima je idalne kvalitete, ne gubi intenzitet na suncu
uzorak = (1, 1, 1, 1, 0, 0, 0, 0, 0, 0, 0)
- Korozija je značajno zabilježena tek na modelima starijima od 10 godina
uzorak = (0, 0, 0, 0, 1, 0, 0, 0, 0, 0, 0)
- Izuzetno kvalitetan interijer sa opremom kao što je električni paket, sustav protiv proklizavanja, klima i ostala oprema.
uzorak=(0, 0, 0, 0, 0, 1, 1, 0, 0, 0, 0)
- Automobil je dostupan u tri varijante kao sportback, limuzina, karavan. Cijena mu se na tržištu kreće oko 10000 eura.
uzorak=(0, 0, 0, 0, 0, 0, 0, 1, 1, 1, 1)

Ovako kompaktno zapisani podaci zauzimaju puno manje memorije, lakši su za pohranu ali i za analizu. Težine koje smo dodali u funkciju sličnosti u ovom trenutku ima bitnu ulogu. Na primjer ako nam se pojavi riječ lim ili korozija sasvim je očito da se radi o kvaliteti lima te ako veću pažnju posvetimo tim značajkama veća je vjerojatnost da na kraju pripadaju ispravnom klasteru. Analogno ako promatramo riječ tržište, jedina prihvatljiva interpretacija je da se ta riječ pojavljuje samo u rečenicama koje govore o kretanju na tržištu te i ovoj značajki treba pridjeliti dodatnu važnost. S druge strane riječ sunce može se pojaviti u raznim kontekstima, njegova je uloga bitna ali nikako ne smije biti krucijalan u odabiru klase te mu se važnost treba restringirati.

Poglavlje 2

Evolucijske metode

2.1 Meta-heuristike

2.2 Prirodom inspirirani algoritmi

2.3 Genetski algoritam

Poglavlje 3

Poznati algoritmi i analiza

3.1 Alg 1

3.2 Alg 2

3.3 Alg 3

Poglavlje 4

Tehnike za paralelizaciju algoritama

4.1 Osnovni pojmovi MPI tehnologije

4.2 Topologije

4.3 Prednosti paralelizacije i cijena komunikacije

Poglavlje 5

Konstrukcija paralelnih algoritama za grupiranje

5.1 Algoritam 1 heurisika

Opis

Analiza

5.2 Algoritam 2 iterativno

Opis

Analiza

5.3 Algoritam 3 hibrid

Opis

Analiza

Poglavlje 6

Ostale moderne metode

6.1 Programiranje na grafičkim karticama

6.2 MapReduce metoda

Bibliografija

Sažetak

Ukratko ...

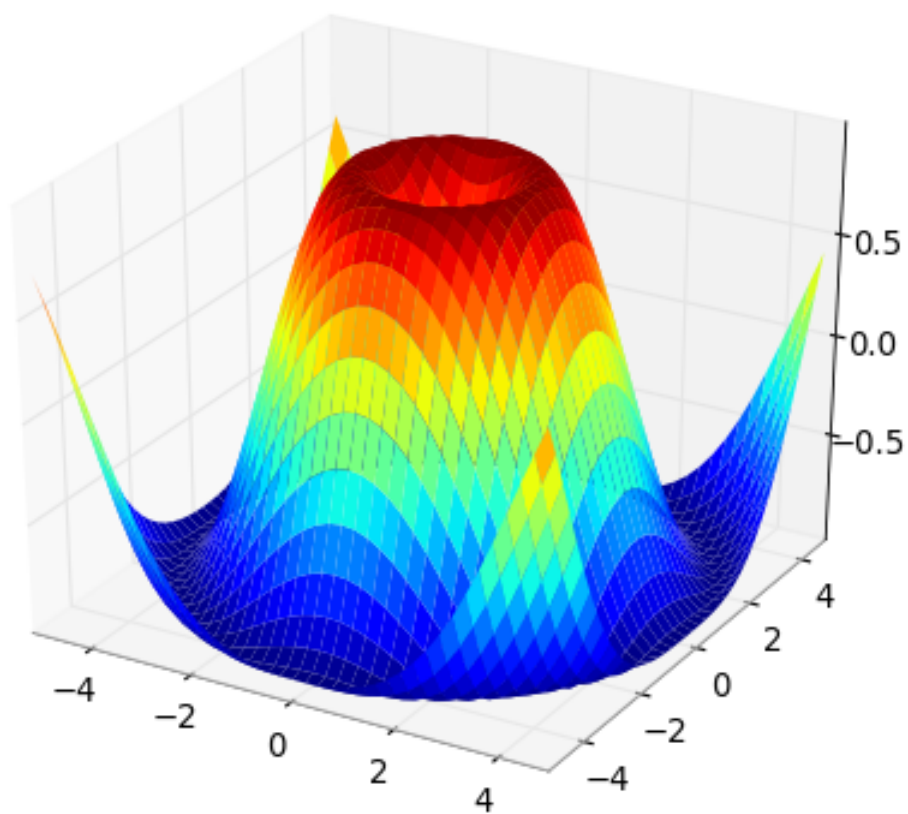
Summary

In this ...

Životopis

Na slici 1.1.7 se nalazi 3D graf neke funkcije.

Slika 6.1: Druga slika

kao i jedna vrlo komplicirana formula koja slijedi iz (??)

$$\sum_{i=1}^\infty A_{x_1}\times A_{\alpha_2}\oslash\iint_\Omega x^2\ddagger\limsup_{n\in\mathbb{N}}\frac{\alpha+\theta+\gamma}{n^\omega}\text{ je u stvari }\bigcup_{r\in\mathbb{Q}}\overline{\Xi_i\ominus_{\substack{j\in\mathbb{C}\\j\ni i\mathbb{Q}}}\Upsilon^{kj}_*\Psi\hbar|_{\{\alpha\}}}.$$